

разбивається на частини відповідно до встановлених правил і нормативними документами

я позиція «настройка» російського професійного освіти на компетентні парадигму, на єдині для європейської вищої школи, конечно, створюють для університетів в цілому, і для викладачів цілий ряд проблем і труднощів.

Мифологізація на вузи, підвищує рівень відповідальності навчального закладу перед своїми випускниками, суспільством і роботодавцями. Не менш, складна ситуація демонструє можливі шляхи розвитку вищої школи, дозволяє проектувати, реалізовувати, оцінювати освітні процеси з урахуванням підвищення їх якості, результативності, майбутньої динаміки і орієнтації на завтрашній день.

70 %
15 %
15 %

е через національні стандарти якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://enqa.eu/bologna_overview.lasso.

ациональної системи освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

стала філософською проблемою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ка о безперервності освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

и літературі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

самостійно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

и, круглої форми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

роматичні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ти - студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

вості і [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

кий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

історичні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ітов по [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ивного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

строты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ние» и [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ники - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ректора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

сделать [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

лем; а с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

звуження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

аботка и [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

т.д. Это [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

рировати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

такація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

овой, а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ктером [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

ОЦІНКА ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Т. А. Торчинська

У представленій статті розглядаються теоретичні засади формування оцінного компонента професійно-мовленнєвої діяльності вчителів початкової школи та питання пошуку такої системи педагогічного оцінювання, яка б стимулювала в учнів бажання вчитися. Доведено, що педагогічна оцінка є важливим засобом мотивації учіння, тому в руках досвідченого педагога може стати ефективним фактором впливу на процес навчання, формування в учнів відповідальності, зібраності, наполегливості. **Ключові слова:** професійно-мовленнєва діяльність, оцінний компонент, педагогічна оцінка, педагогічне оцінювання, оцінна діяльність вчителя, вчитель початкової школи, мотивація.

Резюме. В представленной статье рассматриваются теоретические основы формирования оценочного компонента профессионально-речевой деятельности учителей начальной школы и вопрос поиска такой системы педагогического оценивания, которая бы стимулировала у учащихся желание учиться. Доказано, что педагогическая оценка является важным средством мотивации и стимуляции учения, поэтому в руках опытного педагога может стать эффективным фактором воздействия на процесс учебно-познавательной деятельности учащихся, увеличение интереса к обучению, формирование у учащихся ответственности, собранности, настойчивости. **Ключевые слова:** профессионально-речевая деятельность, оценочный компонент, педагогическая оценка, педагогическое оценивание, оценочная деятельность учителя, учитель начальной школы, мотивация.

Summary. In the article presented the theoretical foundations forming evaluative component of vocational and language activities of primary school teachers and the question of finding a system of educational assessment, which would stimulate pupils' desire to learn. It is shown that pedagogical evaluation is an important means of motivating and stimulating learning because in the hands of an experienced teacher can be an effective factor of influence on the process of teaching and learning of pupils, increased interest in learning, development of students' responsibility, discipline, perseverance. **Keywords:** professional speech activity, component evaluation, pedagogical evaluation, teacher evaluation, teacher evaluation activities, elementary school teacher, motivation.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена концептуальними засадами мовної освіти, що визначаються Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті й сучасними концепціями навчання державної мови. В умовах національно-культурного відродження України ставляться нові вимоги до підготовки вчителя початкової школи, здатного реалізувати у своїй професійно-мовленнєвій діяльності завдання з розвитку з учнів свідомих національно-мовних особистостей, що володіють усіма лінгвістичними компетенціями, необхідними для їхньої повноцінної реалізації у різних сферах життя.

Важливе місце у структурі будь-якої діяльності і зокрема, професійно-мовленнєвої діяльності учителя початкової школи, належить оцінному компоненту. Явище педагогічної оцінки надзвичайно складне, оскільки в ньому органічно поєднуються філософські, психологічні, дидактичні аспекти, що формують його теоретичне підґрунтя і визначають концепцію застосування як практичного інструментарію в навчально-виховному процесі.

Мета. Проаналізувати шляхи формування оцінного компонента професійно-мовленнєвої діяльності вчителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна оцінка є важливою складовою навчально-виховного процесу, оскільки оцінна діяльність супроводжує всі його етапи від діагностики і планування до оцінки результатів, корекції і визначення перспектив. Оцінка є важливим засобом мотивації і стимуляції учіння, тому в руках досвідченого педагога може стати ефективним фактором впливу на процес навчально-пізнавальної діяльності учнів, збільшення інтересу до навчання, формування в учнів відповідальності, зібраності, наполегливості.

Одночасно педагогічна оцінка є важливим інструментом виховного впливу. Вона допомагає учневі адекватно оцінити себе і свої здібності, ставити перспективні задачі, у процесі розв'язання яких відбувається самовдосконалення особистості, глибокують її знання, формуються вміння і навички. Але все це відбувається лише за умови, що у вчителя-практика добре розвинуті вміння оцінної діяльності, що вони спираються на психологічне підґрунтя, знання загальних і власне методичних принципів застосування оцінки відповідно до специфіки кожного

предмета. Вочевидь, оволодіти адекватною оцінною діяльністю вчитель може лише тоді, коли його буде цілеспрямовано готувати до цього у вищому навчальному закладі.

Слово вчителя – основне знаряддя його впливу на формування особистостей учнів і від того, наскільки успішно воно використовується, залежить характер (позитивний чи негативний) і ступінь цього впливу. Зміст висловлювання учителя, дібраних ним допоміжних і роздаткових дидактичних матеріалів, їх цілеспрямованість, мотивованість, інтелігентність, сприяють усвідомленню учнями мовлення як важливого комунікативного засобу, формують у них свідомий підхід до його використання. Мовлення вчителя впливає на емоційний стан учня, тому важливо оцінювати докомунікативному етапі як смисловий, так і формальний бік мовленнєвої взаємодії: тон, тембр, силу голосу, лексичне навантаження мовних одиниць. Робота вчителя в напрямку забезпечення комунікативної компетенції учня повинна сприяти у виробленні в останніх відповідальності за власну мовленнєву поведінку. Вчитель на основі аналізу й оцінки реальних і спеціально створених прикладів комунікативних моделей разом з учнями доходить висновку щодо успішності чи неуспішності комунікації. Завдання вчителя полягає в умінні оцінити створені учнями комунікативну модель, здатності коригувати її у тих випадках, де вона приречена на недозавершення комунікативної мети, формуванні в учнів умінь оцінювати і коригувати власну комунікативну поведінку, як на смислового, так і на формального рівнях.

Різні аспекти феномена «оцінка» – досліджувалися вченими багатьох наукових шкіл. Філософські аспекти означеного явища знайшли відображення у працях А.Ф. Бондаренка [2].

Особлива увага до оцінки та оцінювання виявляється з боку педагогів. Явище педагогічної оцінки надзвичайно складне, оскільки в ньому органічно поєднуються філософські, психологічні, дидактичні аспекти, що формують її теоретичне підґрунтя та визначають концепцію застосування як практичного інструментарію у навчально-виховному процесі.

Сучасна дидактика концентрується у своїх дослідженнях з питань оцінювання на чотирьох основних проблемах. Значний інтерес викликають питання функції перевірки і оцінки знань у навчальному процесі, вимоги до знань, умінь і навичок учнів, методи оцінки, способи вимірювання знань.

Будь який навчальний процес, незалежно від його пріоритетів, складається з трьох основних частин: виклад нового навчального матеріалу, формування вмінь і навичок, розвиток мислительної діяльності учнів та перевірка оцінки знань, умінь і навичок, безперечно висуваються більш жорсткі вимоги до здійснення педагогом оцінної діяльності.

Актуальними постали питання пошуку такої системи педагогічного оцінювання, яка б стимулювала в учнів бажання вчитися, сприяла б формуванню у них критичності і адекватної самооцінки, позбавляла б їх від негативних переживань, пов'язаних зі страхом одержати низький бал. Під оцінкою знань учнів розуміють вираження відношення між тим, що учень знає з певних питань програми, і тим, що він повинен знати з цих питань до певного моменту навчання.

Основою педагогічної оцінки є оцінні функції педагога, що полягають у постійному зіставленні визначених педагогом цілей навчання з результатами їх досягнення учнями у процесі навчальної діяльності. Педагогічна оцінка – відтак, не просто заключний акт процесу перевірки, вона, як необхідна складова навчальної діяльності, супроводжує і коригує його на кожному з етапів. Момент, коли вчителем виставляється цифровий бал чи продукується словесне оцінне судження є лише компонентом оцінки. Зовнішнє вираження оцінки може мати як словесний, так і цифровий характер (оцінне судження чи бал), однак це все ж форми вираження оцінки, а не сама оцінка.

Для педагога оцінка навчальної діяльності учня є орієнтиром у визначенні перспектив подальшої роботи з ним. Упродовж останніх десятиріч у науці широко дискутується питання про визначальний характер діагностичної функції оцінки, яка покликана оптимізувати процес індивідуального навчання і забезпечити правильне визначення його результатів. Вміле застосування діагностичного оцінювання сприяє у вирішенні низки освітніх проблем. Діагностика, що має за мету покращення навчального процесу, орієнтується на вирішення таких завдань:

- 1) внутрішня і зовнішня корекція у випадках неправильної оцінки результатів навчання;
- 2) визначення недоліків у навчанні;
- 3) підтвердження успішних результатів навчання;
- 4) планування наступних етапів навчального процесу;
- 5) мотивація через заохочення за успіхи у навчанні і регулювання складності наступних кроків;
- 6) покращення умов навчання.

Перевіряючи й оцінюючи учнів, педагог водночас оцінює й свої шляхи викладання, визначає, наскільки вдало була запропонована ним методика проведення заняття, чи адекватно було дібрано дидактичний матеріал. У такий спосіб визначаються ті моменти педагогічної діяльності, які потребують корекції, доопрацювання чи уточнення. Оцінка виступає необхідним компонентом управління і несе інформацію для вдосконалення навчального процесу.

Оцінка сприяє формуванню різноманітних мотивів навчання, головні з них – мотиви пізнавального інтересу, мотиви обов'язку і відповідальності. Оцінка пов'язана і з таким мотивом навчання, як створення в учнів гарного емоційного настрою, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, викликає бажання добре вчитися [1].

Ефективність педагогічної оцінки визначається тим, наскільки вона буде сприйнята тими, на кого вона спрямована. У науці загально визнаним є положення про вплив зовнішніх факторів на суб'єкт лише через внутрішні причини. Будь-який вплив на учня, зокрема й оцінка, стане ефективним і дієвим лише в тому випадку, коли сам учень розуміє критерії, на яких ця оцінка заснована, та внутрішньо погоджується з нею.

Для того щоб учень досягнув розуміння адекватності одержаної оцінки за виконану роботу, усвідомив вимоги, які вона повинна задовольняти варто включати самого учня в оцінний процес, шляхом організації його діяльності над критичним аналізом і оцінкою своєї роботи.

Внутрішня згода з оцінкою вчителя, розуміння її справедливості – одна з важливих умов вироблення в учня правильної самооцінки, вміння об'єктивно судити про якість своєї відповіді чи виконання завдання.

Ефективність оцінювання, а відтак, і позитивний вплив на формування самооцінки, значно підвищуються за умови, якщо педагогом враховується її індивідуальні та соціально-специфічні особливості. Дієвою буде лише та оцінка, яка найточніше співвідноситься з тим, у чому зацікавлена дитина. Щоб на практиці визначити індивідуальний характер оцінки, необхідно добре знати систему інтересів і потреб дитини, їх ситуативну ієрархію, динаміку змін з плином часу. Необхідно якомога ближче пристосовувати систему стимулів до інтересів і потреб дитини.

Проблему оцінювання й оцінки можна розглядати у ракурсі їх впливу на взаємостосунки між учителем і учнем. Багатьох ознак, що характеризують працю тих учителів, які досягли найбільших успіхів у царині виховання, можна було: по-перше, висування високих вимог, виконання яких послідовно контролювалось і оцінювалося, а по-друге, зміле використання оцінок задля розвитку особистості учня.

Для педагога вкрай важливо розрізняти оцінку діяльності й оцінку особистості. Людина, як зазначають дослідники, більш чутлива до оцінок, що стосуються її особистості. У приклад дітям треба ставити не інших дітей, а їхню роботу. З цього приводу можна пригадати слова В.О.Сухомлинського: «виховання моральної гідності, поваги на порівнянні: будь таким, як хороший Іванко, і не будь, як поганий Петре, - розпещує вже маленьких дітей, для підлітка ж воно – духовний яд» [3].

Важка проблема на те, що оцінка як педагогічна проблема неодноразово була предметом дослідження учених, вона є однією з найбільш складних для педагогів-практиків, причому як для початківців, там і для досвідчених педагогів.

Слабкості і недоліки в оцінній діяльності педагога можна пояснити декількома факторами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До цих факторів необхідно насамперед віднести:

1) відсутність чітких, однозначно визначених вимог до рівня знань, умінь і навичок учнів, які могли б бути досягнуті всіма вчителями у практиці їх роботи;

2) недостатній рівень стандартизації способів виявлення ступеня досягнення цих вимог, відсутність інструментарію оцінки навчальної діяльності учнів.

Додаткові педагогічні розвідки звертають увагу на те, що необхідно розмежовувати поняття «визначення рівня знань» і «встановлення цінності означеного рівня». Другий є оцінкою, а перший – лише вимірюванням, що здійснюється шляхом порівняння. Зіставляється початковий рівень із досягнутим і еталонним, приріст у знаннях є критерієм для визначення оцінки (балу). Означене підвищує вимоги до точності і надійності контролю, об'єктивності його критеріїв.

Ефективність оцінного компонента у професійно-педагогічній діяльності вчителя визначається плануванням навчального процесу та чітким визначенням об'єктів контролю і оцінки. Кожному педагогу до початку контролю і оцінки необхідно замислитися над тим, якими знаннями і вміннями повинен оволодіти кожен учень. Тобто коли йдеться про перевірку та оцінку знань, необхідно спочатку з'ясувати, що ти хочеш перевірити і оцінити, і чого тим хочеш досягнути. Головним цього є не тільки, і не скільки питання власне перевірки і оцінки. Визначення головного є частиною загального планування навчального процесу. Досвідчені вчителі, плануючи свою роботу, визначають основні знання і вміння, якими повинні міцно оволодіти учні відповідно до цілей і змісту програми, визначають, які вони повинні виконати для цього, чого досягнути. Якщо вчителі погано уявляють якість знань, які повинні бути сформовані у результаті навчання, вони не зможуть розробити конкретні завдання для перевірки цих знань.

Об'єктивність оцінки знань може також бути пов'язана з невмінням частиною вчителів визначити адекватні критерії контролю. Нерідко оцінка теми, курсу чи окремих його частин відбувається шляхом перевірки окремих, другорядних елементів, засвоєння яких може не відображати оволодіння всією системою знань, умінь і навичок. Якість і ефективність запитань визначається кожним учителем інтуїтивно і часто не найкращим чином.

Важкою проблемою є недостатня ефективність чинної системи перевірки і оцінювання, доречно визначити, що вона є одним з найбільш вразливих місць у роботі нашої школи. Найістотнішим її недоліком є суб'єктивізм. Іншими слабкими сторонами практики перевірки і оцінки знань є їх стихійність, нераціональне використання методів і форм, відсутність системної цілеспрямованості, ігнорування вчителем особливостей матеріалу предмета і умов роботи у класі, відсутності систематичності у їх здійсненні.

Суб'єктивне оцінювання може негативно позначитися на стосунках між учителем і учнем, оскільки заниження оцінок викликає почуття образи, завищення оцінки може спричинити розвиток неадекватної самооцінки учня, порушити мотивацію навчання, ускладнити його стосунки з класом і т. ін. Часто порушення об'єктивності оцінки відбувається внаслідок впливу особистісних якостей вчителя на процес оцінювання: надмірна вимогливість, неадекватне ставлення до навчальних успіхів учня, незнання чи ігнорування вікових та індивідуальних особливостей учня, формалізм, використання оцінки як знаряддя покарання.

Суб'єктивні об'єктивного оцінювання пов'язані з тим, що в момент оцінки вчитель перебуває під впливом низки факторів, що взаємодіють. Вибір оцінки визначають: об'єктивні якості роботи; погляд учителя на значення для учня певним навчальним предметом тих знань, умінь і навичок, які виражені в оцінюваній роботі (чим більше значення цим знанням надає вчитель, тим більш вимогливо оцінюється робота, і навпаки); загальне ставлення вчителя до оцінки (надмірно вимогливий чи «ліберальний»); ставлення вчителя до академічних успіхів учня (які вже сформувався на момент оцінки; загальне ставлення до учня (симпатія, антипатія); настроїв учителя, його психологічний стан (втома, головний біль); міркування особистого престижу.

Неформалізм майстерність оцінної діяльності вчителя може свідоме ставлення до процесу оцінювання, відповідальність за її результат. Один із шляхів роботи в цьому напрямі – врахування педагогом індивідуального і специфічного підходів до оцінки. Необхідність індивідуалізації контролю і оцінки обумовлена вимогою виявляти, оцінювати знання, вміння і навички, здійснювати контроль за навчально-пізнавальною діяльністю кожного окремого учня.

Принцип індивідуалізації у процесі оцінювання передбачає вибір таких дидактичних умов (прийомів і методів), які знімають психологічне напруження учнів, дозволяють учителям об'єктивно, глибоко і правильно оцінювати знання кожного з них. Сучасна дидактика рекомендує такий підхід до індивідуалізації оцінювання: воно повинно базуватися на єдності загальних вимог і критеріїв до оцінки, які висуваються до всіх учнів, та індивідуальних передумов, що дозволяють кожному з них розкрити якнайповніше і щонайглибше свої знання і навички, рівень розвитку. Диференціація оцінювання передбачає використання різних видів завдань і груп учнів. Школярам так званої сильної групи поряд з основними питаннями і завданнями доцільно додати завдання творчого характеру. Для середніх учнів доречними будуть завдання творчого характеру, які стимулюють активізувати навчально-пізнавальну діяльність кожного з них. Оцінюючи слабших учнів, учителю не слід відганяти їх із відповіддю, доцільно забезпечити атмосферу максимальної доброзичливості і т. ін.

Важкою вимогою до педагогічної оцінки є її об'єктивність, що відображає істинну картину успішності учня. Лише об'єктивна перевірка та оцінка можуть служити дзеркалом справжніх досягнень і недоліків і, тим самим, правильно орієнтувати вчителя та учня, спонукати їх до конкретних практичних дій. Об'єктивність оцінювання за рахунок науково обгрунтованого змісту контрольних завдань, запитань, тестів, рівного, дружнього